

«KALEVIPOJA» koolil on koht kultuuriloos

Paraku oli vaja avalikult algatada «Kalevipoja» koolimaja alleshoidmise küsimust! Leelo Kalaste on seda teinud («Sirp ja Vasar» nr. 27 7. juulil k. a.). Salatse kool on üks näide sellest huvist, mis eesti talurahval on olnud hariduse vastu, ja juba paarsada aastat. Aga «Kalevipoja» seltsil on avaram tähtsus kui hoolitsemine kooli eest.

Oli õieti üle jõu haaramine, kui Salatse mehed otsustasid üheksakümne aasta eest võtta oma hooliks kooli, mis oli Rakveres tulekahjus: senise maja kaotanud. Oma jõuga ehitati uus koolimaja. Paarkümmend aastat kaeti kõik kooliga seotud kulud. Need mehed ei olnud mingid rikkad, sest hiljuti ostetud talude võlga oli raske maksta. Oli vaja

mõelda raha kogumisele kooli heaks. Lähedal, Metsikus, oli Tanel Pruul (Daniel Pruhi) pannud aluse näitemängule oma kodus, mille tulud läksid raamatukogu täiendamiseks. «Kalevipoja» selts oli Salatse algusest peale tegev ka laulukoori ja näitemänguga. Õpetaja endastmõistetavate kohuste hulka kuulus mõlema juhtimine. Nii on «Kalevipoja» selts kümnete aastate kestel olnud laulu- ja näitemängukultuuri väljapaistev harrisa. Ka siis, kui õpetaja palka juba riik maksis, kestsid need harrastused edasi — kooli ülalpidamine tähendas ikkagi kulutusi. Hilisemal aastail võis «Kalevipoja» näitelaval märkida huvitavat reprodutseerimiskunsti. Näitejuht ja näitlejad käisid «Estonias» või «Vanemuises» vaa-

tamas näidendeid, mis olid kavasse võetud (aga repertuaari moodustasid need teatrites mängitavad tükid).

«Kalevipoja» kool jäi kolmeaastaseks ja meenutas vallakooli. Kuid selle õppeaasta oli kahe kuu võrra pikem, ja, huvitav küll, usuõpetustunde oli vallakoolide kuue tunni asemel kolm nädalas. Õpetajate hulgas oli väga väljapaistvaid pedagooge. Vanu koolimaju on vähe alles. Tallinas on muinsuskaitse all majad, kus Peeter I on ööbinud. Majad, kus sadakond aastat tagasi talurahva lapsed õpetust said, et ole tavaliselt selle vääriliseks arvatud. Haljala—Võsu tee ääres on peale «Kalevipoja» koolimaja veel kaks, mida tarvitatakse juba kaua elamutena. Metsiku koolimaja oli üks keskusi Eesti Kirjameeste Seltsi liikmetele, keda Metsikus oli mitu. Sagadi koolis asutas koolmeister Hans Weinmann ligi saja aasta eest rahvaraamatukogu. Mulle paistab, et peale «Kalevipoja» koolimaja väärriksid ka need mõlemad majad alleshoidmist ja hoolitsust.

NIGOL ANDRESEN